

РАЗВАЛЯНЕ НА РОДСТВО ПРИ „ЛЕКУВАНЕ” НА БЛИЗНАЦИ И ЕДНОМЕСЕЧЕТА

Бойка Добрева

*Студентски семинар по практическа етнология и фолклористика
„Проф. д-р Иван Шишманов”*

В българската фолклорна обредност съществуват практики за разваляне на родствени отношения, но обикновено те са свързани със създаването на ново родство. Изключително по своя характер е „лекуването” на близнаци и едномесечета, тъй като крайна цел е именно развалянето на родствени отношения.

За близнаците, както и за братя и сестри, родени в един и същи месец, се вярва, че в тях като че ли „живее една душа”. Родството на такива деца в народните представи се свързва най-често с това, че болест или смърт на едното, предизвиква същото и при другото дете. Ето защо, децата биват ритуално разделяни – „лекувани”. Това може да стане или ако и двете деца са живи – като превантивна мярка, или ако едното умре – преди или след неговото погребение.

Най-често срещаните практики могат типологично да се сведат до следните:

1. **РАЗДЕЛЯНЕ НА ПРЕДМЕТ** – практика, която на принципа на хомеопатичната магия чрез чупене или сечене на предмет, осигурява разделянето на децата. Това се прави, ако едното дете е умряло, обикновено – на прага на къщата, като половинката, паднала отвън, се погребва с умрялото, а падналата вътре се пази за живото.
2. **ЗАХРАНВАНЕ** – практика, типологично сходна с разделянето на предмет. Двете живи деца се хранят с ястие, което се разделя на две половинки.
3. **ФИКТИВНО ПОГРЕБВАНЕ** – живото дете обредно се погребва при умрялото, като се оставя за малко в гроба и после се изважда или пък се заключва с пранги за мъртвото или за надгробния кръст, а после се отключва. Най-често, вместо живото, в гроба се поставя негов обреден еквивалент – предмет, с който е отмерен ръстът (теглото) му или пък част от облеклото му. Практиката се тълкува като ритуална заблуда.
4. **ПОБРАТИМЯВАНЕ** – в този случай развалянето на родство се извършва чрез създаване на ново. То обаче не е цел, а средство на обряда за разделяне. Побратимяване може да се извърши ако и двете деца са живи, като те, заедно с побратимчето, биват опасвани с пояс или пък – след смъртта на едното, като побратимчето влиза в гроба при умрялото, а след като излезе, огласява, че става брат/сестра на живото.

Тъй като по същество „лекуването” на едномесечета е обред на прехода (според класификацията на Арнолд Ван-Женеп), можем да очакваме характерните моменти – отделяне, преминаване, приобщаване. Цел обаче е не приобщаването, а отделянето, затова тяхната последователност ще е обратна. На обредно ниво се представя единството на децата. Това може да бъде открито във всички типове обредни практики. При разделянето на предмет и хранването единството се дублира, съответно, чрез предмета или ястието. Те могат да бъдат единни (хурка, монета, пръчка, ябълка, тиква) или да носят семантика на двойственост (маша, вила, везни, яйце с два жълтъка). Още по-силно представя единството практиката на обредно съединяване – при готвенето на ястие от боб, расъл от двете страни на една бара, а също и вариант, при който двете деца се слагат в котел, като чрез обредното „варене” се постига тяхното единение, за да бъде изхвърлена после водата на две различни места. Особено убедителна е практиката на фиктивно погребване, при която живото се заключва с вериги за мъртвото в гроба или за надгробния кръст, т.е. те биват свързвани, след което отключват живото, а веригата – символ на връзката между тях – остава в гроба или на кръста. Вторият момент, след обредното представяне на родствени отношения, е тяхното разделяне, като обредните практики тук са със сравнително прозрачна семантика – сечене, чупене,

рязане, изливане в две посоки, словесни формули, потвърждаващи разделянето: „... не ти е вече брат.”. Дублиращи идеята за разделяне са и граничните места, на които се извършва обряда – немаркирани от опозицията свое-чуждо при живите едномесечета – от двете страни на река, кладенец, дърво, мост – и маркирани, в случай че едното е умряло – на прага, като външната и вътрешната страна са съответно за умрялото и за живото.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Вакарелски, Хр. Български погребални обичаи. С., 1990.

Маринов, Д. Избрани произведения. Т. 1-2. С., 1981-1984.

Цанева, Е. Обичаи при бременност, раждане и отглеждане на дете. В: сб. Родопи. С., 1981.